

VIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців в умовах сучасного освітнього простору»/Харківська державна академія фізичної культури, 27 травня 2022 року.

ЛУНЯЧЕК ВАДИМ ЕДУАРДОВИЧ,
д.пед.н., проф.,
професор кафедри педагогіки
іноземної філології та перекладу
ХНЕУ імені Семена Кузнеця
e-mail: vel@hneu.net

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

24 лютого 2022 р. розпочалася агресивна війна росії проти України, що принципово змінило життя багатьох людей, в тому числі й вчителів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО). З цією метою нами досліджуються трансформації, що відбулися з учительською спільнотою областей, де безпосередньо відбуваються бойові дії. Зважаючи на певні складнощі у проведення такого роду опитувань в період бойових дій, за основу для цих тез було взято окремих ЗЗСО одного із центральних адміністративних районів м.Харкова, як освітньої одиниці. Назва закладу з умов безпеки не наводиться. Анкета була підготовлена з використанням google-інструментів – вона оприлюднена за посиланням https://docs.google.com/forms/d/1TZriNtfzYQbD_7v-U0dcnWAXhBtA4xweP_jNDn7AM5w/edit.

Усього у педагогічному колективі ЗЗСО, що розглядається, працює 42 педагогічних працівники. Взяли участь в опитуванні 34, тобто 81%. За результатами опитування було з'ясовано, що за межі м. Харкова виїхало 76,5% педагогічних працівників, в тому числі 44,1% в різні райони Харківської області, 44,1% в інші області України, відповідно 11,8% знаходяться за межами України (Німеччина–2,9%; Франція–2,9%; Польща–5,9%). Слід сказати, що на момент опитування житло збереглося тільки у 88,2% опитаних. У 8,8% житло збереглося частково (наприклад вибиті вікна тощо). У 2,9% – житло зруйноване повністю.

Можна констатувати той факт, що абсолютна більшість учительської спільноти не вірила у можливість нападу росії на Україну, що ілюструється даними, наведеними у табл.1.

Розподіл відповідей вчителів на питання «Чи вірили Ви у можливість повномасштабної війни росії проти України до 24 лютого 2022 р.?»

Таблиця 1

Шкала (%)	Погляди вчителів ЗЗСО (%)
10	38,2
20	14,7
30	2,9
40	8,8
50	5,9
60	2,9
70	2,9
80	5,9
90	8,8
100	8,8

Показовим є те, що у абсолютної більшості вчителів – 88,2%, принципово змінилися погляди на відносини з росією (табл. 2), що слід пов'язати з агресивною політикою цієї країни стосовно України, яка зафіксована сьогодні на міжнародному рівні.

Розподіл відповідей вчителів на питання «Чи змінилися Ваші погляди на відносини України та росії після 24 лютого 2022 р. ?»

Таблиця 2

Шкала (%)	Погляди вчителів (%)
10	–
20	–
30	–
40	5,9
50	2,9
60	–
70	2,9
80	–
90	–
100	88,2

Наголосимо на тому, що вчителі закладів загальної середньої освіти, це особистості з вищою освітою, які мають власну позицію щодо багатьох напрямів буття сучасного світу. Нас цікавила їх точка зору на необхідність процесів реформування окремих міжнародних інституцій, які виявилися не готовими до викликів, що стали на порядок денний після 24 лютого 2022 р. Зокрема вчителям запропонували висловити свої думки щодо їх позиції в питанні необхідності реформування ООН, виходячи з реалій сьогодення. 94,1% респондентів вказали на необхідність принципових змін в організації роботи цієї інституції. 2,9% зазначили, що організація є недієздатною та повинна бути ліквідована.

Значні зміни відбулися в ставленні вчителів до патріотичного виховання учнів (табл.3).

Розподіл відповідей вчителів на питання «Чи переглянете Ви своє ставлення до патріотичного виховання учнів з урахуванням реалій війни, що відбувається?»

Таблиця 3

Шкала (%)	Погляди вчителів ЗЗСО (%)
10	2,9
20	–
30	–
40	2,9
50	11,8
60	–
70	11,8
80	11,8
90	11,8
100	47,1

На питання чи є у вчителів можливості для здійснення освітнього процесу за дистанційною формою навчання – позитивно відповіли – 70,6%; часткові умови мають – 23,5%, відповідно – 5,9% такої можливості не мають. Серед опитаних вчителів 94,1% беруть участь в освітньому процесі закладу освіти, 2,9% роблять це частково. 2,9% вчителів зовсім не беруть участь в освітньому процесі. На питання щодо присутності учнів на заняттях отримані дані, свідчать, що кількість таких учнів не перевищує 50%.

Разом із тим, слід констатувати, що 97,1% опитаних планують повернутися додому і продовжити працювати в своєму закладі освіти після завершення бойових дій, ще 2,9% – не визначилися зі своїм рішенням. Однак реалії сьогодення є такими, що у м. Харкові з 426

закладів освіти (слід, наголосити, що це заклади загальної середньої освіти, заклади дошкільної та позашкільної освіти; заклади вищої освіти у представлену статистику не входять) зазнали руйнувань 197 закладів, в тому числі: ЗЗСО–91, ЗДО– 87, ЗПО –12. Таким чином, з 186 ЗЗСО отримали руйнування 91 заклад (станом на 1 травня 2022 р.). Це – 49% всіх шкіл м.Харкова.

Виходячи з наведених результатів опитування та беручи до уваги висновки низки військових експертів щодо можливої тривалості гарячої фази війни до кінця 2022 р., та потім ще можливість млявої її фази протягом 2-3 років, слід зробити такі **висновки**. Для системи загальної середньої освіти міст України, що мали серйозні пошкодження в умовах війни, необхідно розробити певну дорожню карту, яка дозволить не знизити якість освіти, що надається споживачам освітніх послуг. У певній мірі для цього може бути використаний досвід дистанційного навчання, що почало активно розвиватися під час епідемії COVID-19. Разом із тим, війна сформувала у всіх учасників навчального процесу нове бачення безпеки взагалі й безпеки освітнього процесу зокрема, що потребує окремого дослідження. Крім того, освітній процес в умовах війни є й потужним засобом психологічної підтримки як учня, так і вчителя, що потребує потужного методичного забезпечення й наявності кваліфікованих фахівців. Важливим є також забезпечення учителя стабільною роботою та підтримка його матеріальної стабільності.

Слід спрогнозувати новий поштовх щодо розвитку систем дистанційного навчання, зважаючи на географію розташування учителів і учнів, як переміщених осіб, бо їх нараховуються зараз мільйони. Нові вимоги ми маємо щодо можливості доступу до Інтернет, що частково вирішується наданням Україні технології Starlink — глобальної спутникової системи, що реалізується компанією SpaceX. Організація освітнього процесу в умовах війни поставила також на порядок денний низку логістичних й організаційно-управлінських питань, які також потребують додаткового вивчення й напрацювання простих і ефективних алгоритмів.